

підтримку балансу між суспільством і природою, де системний підхід та сучасні інформаційні технології дозволяють моделювати варіанти напрямків розвитку для вибору найбільш оптимального фінансово-економічного механізму регулювання землекористування.

Шпильова Ю.Б., к.е.н., с.н.с.
Державна Установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України»

ОРГАНІЧНА СКЛАДОВА СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Реформа Спільної аграрної політики (САП) 2013 р. на період 2014-2020 роки спрямована на посилення конкурентоспроможності сільського господарства; забезпечення сталого використання природних ресурсів і контроль за змінами клімату; досягнення збалансованого територіального розвитку сільської економіки та громади, включаючи створення нових і підтримку існуючих робочих місць. Ключовим «всеохоплюючим» став вислів «Державні гроші для суспільних благ». Суспільні блага пов'язані з сільським господарством, включають в себе надання екологічних і соціальних благ, таких як біорізноманіття сільськогосподарських угідь і добробуту тварин тощо. Визнання вкладу органічного землеробства в суспільні блага в рамках САП слід розглядати в контексті поточних виробничих і ринкових тенденцій органічного сектора в ЄС, насамперед через зміни споживчого попиту на виробництво продуктів харчування високої якості та обсягу роздрібних продажів.

У порівнянні з попередніми попереднім підтримки в рамках реформ САП, є деякі зміни для органічного землеробства. Зокрема, органічні ферми автоматично отримують компонент екологізації. Вони не повинні виконувати ніяких додаткових зобов'язань через їх значний внесок в загальний екологічні цілі.

В умовах Євроінтеграційного напрямку розвитку України зростаючим фактором підвищення конкурентоспроможності економіки є виробництво екологічно чистої (органічної) продукції. Виробництво органічної продукції офіційно визначено в Україні пріоритетом державної підтримки. У Стратегії розвитку сільського господарства України «3+5» підготовленій Міністерством аграрної політики та продовольства запропоновано такі напрями реформування, як стимулювання органічного виробництва, розширення ринків збуту сільськогосподарської продукції, розвиток сільських територій, зрошення земель та гарантування безпеки харчової продукції [6]. Зокрема, Міністерство й Держгеокадастр розробляють механізм стимулювання виробництва органічної продукції шляхом проведення спеціалізованих земельних аукціонів. Передбачається, що на них учасникам ринку будуть запропоновані земельні ділянки для виробництва органіки за пільговими орендними ставками. Пільги набуватимуть чинності лише з моменту фактичної реалізації інвестпроекту – початку процесу сертифікації, тобто підтверджених фіксованих намірів. У разі недотримання визначених аукціонних умов орендні ставки будуть повернуті до ринкового значення – середнього показника у відповідному районі [2].

Загальновідомо, що виробництво органічної продукції сприяє суспільному добробуту, особливо завдяки очікуваному поліпшенню здоров'я населення, створенню додаткових робочих місць, надходженню податкових зборів до державного бюджету. На жаль, з

економічного погляду органічне сільське господарство наразі є лише незначною нішею національного аграрного сектору. На нашу думку, в найближчій перспективі, очікувати значних змін у цьому секторі не варто.

Сьогодні зарубіжні партнери зацікавлені співпрацювати з Україною лише в напрямку закупівлі органічної сировини, а не готового харчового продукту, що зміщує акценти на сировину складову цього ринку. Це пов'язано насамперед з відсутністю дієвого законодавства, а отже, механізму регулювання органічного ринку та відповідної системи контролю. Такі умови створюють сприятливе середовище для можливостей порушення прав споживачів та розвитку недобросовісної конкуренції серед виробників. Саме тому, на думку фахівців, необхідне прийняття Верховною Радою України проекту Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» та нормативно-правових актів щодо його виконання [4].

Розв'язання проблем, що пов'язані з нерегульованістю органічного ринку України, як зазначається у Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року [5], можливо шляхом запровадження механізмів, запропонованих у згаданому вище документі, в котрому регламентовано вимоги до органічного виробництва, його сертифікації, обігу та маркування продукції. Урядом рекомендовано ведення реєстрів операторів органічного ринку, органів сертифікації, які повинні відповідати встановленим вимогам. Завдяки нововведенням стосовно державного регулювання цієї галузі суттєво зросте конкурентоспроможність виробників органічної продукції, особливо орієнтованих на експорт, а в зарубіжних споживачів – рівень довіри до української продукції, виробленої з дотриманням вимог законодавства.

Незважаючи на обґрунтованість положень Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, на нашу думку, у процесі визначення перспектив досліджуваного ринку необхідно орієнтуватись не тільки на наявність сертифікованих площ для ведення органічного сільського господарства, а й враховувати кількість сертифікованих органічних господарств, що дозволить більш якісніше характеризувати розвиток такого ринку.

За даними ІФОАМ в 2002 р. в Україні було зареєстровано 31 господарство, що отримало статус «органічного», то в 2015 р. їх нараховувалось вже 210 (середній розмір підприємства знаходився на рівні більше ніж 2.000 га) [3]. Порівняно з 2010 р. цей показник зріс на 48%. Необхідно зазначити, що збільшення кількості сертифікованих товаровиробників, сприятиме наповненню внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини. Для порівняння в 2014 р. в ЄС нараховувалось близько 260 тис виробників органічної продукції (в Європі 340 тис.). Найбільша кількість в Італії майже 49 тис. і Туреччини 71 тис. За даними ІФОАМ, починаючи з 1999 року чисельність виробників органічної продукції зросла у 10 разів до 2,3 мільйонів. Понад 75% всіх виробників зосереджена у країнах Азії та Африки та Латинській Америці [1].

Під органічними сільським господарством в Україні зайнято 410,5 тис. га (1% від загальної площі сільськогосподарських угідь). Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Київській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях. Для порівняння, в 2014 р., 10,3 млн. га сільськогосподарських земель в ЄС і 11,6 млн га в Європі є органічними (включаючи землі сільськогосподарського призначення, які повністю перетворяться або в конверсії) [7]. Найбільша кількість органічної землі є Іспанії (1,7 млн га, 1/6 органічних сільськогосподарських угідь в Європі), Італія (1,4 млн), Франції (1,1 млн) і Німеччини (1,05 млн).

Після прийняття названого проекту закону в середньостроковій перспективі очікується збільшення площі земель органічного сільського господарства до 450 тис. га, що перевищує нинішній показник на 10%. Перші кроки в цьому напрямі вже зроблені. Зокрема, управліннями Держгеокадастру в областях розпочато аудит земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної форми власності, придатних для цих цілей. З огляду на низку додаткових вимог, що висуваються до виробництва органічної продукції, кількість таких земель обмежена. В першу чергу землі для органічного виробництва виділятимуться із земель запасу – перелогів, які не були у використанні впродовж тривалого часу, щоб скоротити період отримання інвестором сертифікату відповідності.

Для повноцінного функціонування ринку органічної продукції в Україні необхідне поступове формування сучасної системи «виробник → переробник → торговий представник → покупець». У такому ланцюгу на сьогодні в невідповідній ситуації залишаються виробники, котрі докладають максимум зусиль і несуть найбільшу відповідальність за якість своєї продукції, та споживачі, які в підсумку отримують недешеву продукцію та ще й часто низької якості.

Основним завданням держави в сучасних умовах є збереження позитивних тенденцій розвитку органічного ринку України. Дієвими кроками в цьому напрямі має стати:

- прийняття Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», узгодженого з вимогами та принципами регулювання органічного виробництва в ЄС, та відповідних нормативно-правових актів щодо його виконання;

- упровадження базових агроекологічних вимог і стандартів якості та безпеки такої продукції, посилення захисту прав споживачів шляхом посилення контролю за ними згідно з регламентами ЄС;

- створення системи стимулювання та фінансової підтримки органічного виробництва в Україні з урахуванням нових напрямів САП ЄС, зокрема, вдосконалити систему державної допомоги виробникам такої продукції, а також вдосконалити податкову політику в частині яка стосується відповідних виробників;

- необхідною умовою функціонування такого ринку має стати розвиток сільськогосподарських дорадчих служб для надання інформаційно-консультаційних послуг на різних рівнях, популяризація ідеї органічного виробництва та споживання серед населення.

Список літературних джерел

1. Динаміка та перспективи розвитку ринку органічної продукції в світі та в Україні. [Електронний ресурс]. Економічний дискусійний клуб. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/dynamika-ta-perspektyvy-rozvytku-rynku-organichnoyi-produkciyi-v-sviti-ta-v-ukrayini>.

2. Мінагрополітики підтримує виробництво органіки та виноградарство через механізм земельних аукціонів. [Електронний ресурс]. Міністерство аграрної політики та продовольства України – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/23027>.

3. Органік в Україні [Електронний ресурс]. Федерації органічного руху в Україні – Режим доступу: <http://organic.com.ua/ru/homepage/2010-01-26-13-42-29>.

4. Проект Закону про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції № 5448 від 24.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60576.

5. Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року. [Електронний ресурс]. Урядовий портал – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249634799&cat_id=244828445.

6. Стратегія розвитку сільського господарства України «3+5». [Електронний ресурс]. Міністерство аграрної політики та продовольства України – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/apk?tid_hierachy=1300.

7. Willer H. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2015 [Електронний ресурс]/ Willer, Helga and Julia Lernoud (Eds.) iBL-IFOAM Report. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, and IFOAM-Organic International, Bonn, 2015.– 306 p.

Яцишина І.В., д.е.н., проф.
Кам'янець-Подільський національний
Університет імені Івана Огієнка

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Дослідження соціальної спрямованості інноваційної діяльності регіонів України є маловивченою проблемою сучасної економічної науки. Науковий мейнстрім зосереджує увагу на економічній результативності та наслідках інноваційної діяльності. Однак сучасна світова економіка відзначається зростаючою значимістю соціалізаційних, людиноцентричних тенденцій, тому достатньо важливою, на нашу думку, постає задача визначення соціальної спрямованості та соціальних наслідків інноваційного розвитку економіки регіонів України.

При вирішенні поставленої задачі ми стикнулися із певними проблемами, а саме: відсутністю методики оцінки соціальної спрямованості інноваційного розвитку та проблемою формування інформаційної бази дослідження.

Одним із можливих методів визначення взаємозв'язку інноваційного розвитку регіонів країни із їх соціальним розвитком, на нашу думку, може бути виявлення виду функціонального зв'язку між відповідними показниками по регіонах України.

Виявлено, що незважаючи на досить велику кількість досліджень щодо інноваційної діяльності регіонів, систематичний моніторинг регіональних рівнів інноваційного розвитку за єдиною методикою не здійснює жодна інституція. В роботі [1] наведено методику та результати розрахунку таксономічного показника рівня інноваційного розвитку регіонів України на основі стандартизації 12 показників, які характеризують інноваційну активність промислових підприємств та її результати. Цей показник базується на даних Укрстату за 2009 р., на жаль більш пізніх досліджень в цьому напрямку віднайти не вдалось. Подібні дослідження в Україні проводились іще щодо оцінки рівня інноваційного потенціалу регіонів за окремі роки [2, 3]. У якості узагальнюючого показника рівня соціального розвитку регіонів ми взяли Індекс людського розвитку, регіональний вимір якого в Україні здійснюється систематично починаючи із 1999 р. до 2014 р.[4].